

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
Odsjek za orijentalnu filologiju
Turski jezik i književnost

**SINTAKSA I SEMANTIKA GERUNDA NA -IP U SAVREMENOM TURSKOM
JEZIKU**
(magistarski rad)

Student: Azra Karabulut

Mentor: Prof. dr. Kerima Filan

Sarajevo, 2019.

Sadržaj:

1. Uvod	3
2. Gerund na -ip.....	5
2.1 Koordinacija u značenju sastavne rečenice	6
2.2 Izražavanje mogućnosti gerundom na -ip.....	8
2.3 Preoblike imenske rečenice	10
3. Narušavanje kongruencije gerunda na -ip i njemu nadređenog glagola	10
3.1 Narušavanje kongruencije u pogledu negacije	10
3.2 Odstupanje od „pravila“ i kongruencije s najbližim glagolskim oblikom.....	14
3.3 Narušavanje korelacije u pogledu subjekta	15
4. Pregled s kojim glagolskim formama gerund na -ip može biti u kongruenciji	18
4.1 Kongruiranje gerunda na -ip s glagolskim imenicama	18
4.2 Kongruiranje gerunda na -ip s proparticipima.....	20
4.3 Kongruiranje gerunda na -ip sa participima	21
4.4 Kongruiranje gerunda na -ip sa gerundima.....	22
4.5 Kongruiranje gerunda na -ip sa glagolskim načinima	23
4.6 Kongruiranje gerunda na -ip sa finitnim glagolskim vremenima.....	24
5. Gerund na -ip u kongruenciji sa analitičkim formama.....	27
6. Semantičko stapanje gerunda na -ip i glagola s kojim je u kongruenciji.....	31
7. Zaključak.....	33
8. Literatura	34

1. Uvod

Naš jezik nema kategoriju gerunda, ali ona nam je poznata u engleskom jeziku. Gerundi u engleskom jeziku se koriste kao imenice i mogu imati funkciju subjekta, objekta kao i imenskog dijela predikata. Također imaju formu neličnog glagolskog oblika te se tvore dodavanjem nastavka -ing na glagol. Za razliku od gerunda u engleskom, gerundi u turskom jeziku su glagolski prilozi koji imaju karakteristike glagolskih imenica i glagola.

S obzirom na značenje koje nose gerund se u savremenom turskom jeziku dijele na načinske i vremenske te u rečenici imaju funkciju priloške odredbe za način i vrijeme. Tvore se dodavanjem samosvojnih sufiksa na glagolsku osnovu. Gerundi u turskom jeziku ne primaju padežne sufikse i impersonalni su, tj. ne mogu se mijenjati kroz lice, broj i vrijeme. Lice, broj i vrijeme gerunda određuju finitni glagolski oblici.

Načinski gerundi u turskom jeziku označavaju učestalost glagolske radnje te se dijele na višekratne “-(y)a” i jednokratne “-(y)arak”, “-madan”. S druge strane, **vremenski gerundi** se dijele na anteriorne (radnja koja prethodi glavnoj) “-(y)ali” i “-(y)ınca” i paralelne (radnja koja se dešava u istovremeno sa radnjom izraženom finitnim predikatom) „-iken“.

Gerund na -ip koji će biti detaljno obrađen u ovome radu sa sintaksičkog i semantičkog aspekta, ne pripada nijednoj od ove dvije skupine, već zauzima posebno mjesto među gerundima u turskom jeziku. Tvori se dodavanjem nastavka –ip na glagolsku osnovu i po načinu tvorbe sličan je drugim gerundima. Ovaj gerund nema samosvojno značenje, već označava glagolsku radnju koja je koordinirana nekoj drugoj glagolskoj radnji u istoj rečenici obrazujući s njom sintaksičku cjelinu, a nekada s tom radnjom gradi i semantičku cjelinu. Druga radnja s kojom je koordinirana ona izražena gerundom na –ip u turskoj je rečenici pozicionirana iza gerundnog segmenta i može biti izražena u finitnom ili infinitnom glagolskom obliku. Koordinacija glagolskih radnji koja se uspostavlja uz pomoć gerunda na –ip slična je onoj koju postiže veznik ve sastavnog značenja, kao i veznici rastavnog značenja.

Pored “pravih” gerunda u turskom jeziku postoje i kvazigerundi. U savremenom turskom jeziku ima osam kvazigerunda, a to su:

1. -ma + dan önce/ev(v)el (glagolska imenica + ablativ);
2. -maz + dan önce/ev(v)el (particip nepravog prezenta + ablativ);
3. -mak + sız + ın (glagolska imenica + privativni sufiks sız + stari instrumental – ın);
4. -casına (komparativni sufiks);
5. -r...-maz (afirmativni i negativni particip nepravog prezenta);
6. -dik + ta,
7. -dik + ça i
8. -dik +tan sonra su morfološki blokirane padežne forme proparticipa na – dik.

Kvazigerundi su na polju morfologije i sintakse bliski gerundima više nego bilo koja druga kategorija riječi.

Sa sintaksičkog i semantičkog aspekta gerundi i kvazigerundi imaju sljedeće karakteristike:

- a) u rečenicama imaju srednju ili neinfinitnu poziciju;
- b) podređeni su finitnom predikatu u rečenici;
- c) predstavljaju način, vrijeme i okolnost vršenja radnje izražene finitnim predikatom;
- d) vrijeme vršenja radnje se određuje prema finitnom glagolskom obliku;
- e) gerundi i kvazigerundi mogu imati poseban subjekt, što je ograničeno kod načinskih gerunda i gerunda na -ip.

Cilj ovog rada jeste opisati sintaksičke i semantičke karakteristike gerunda na -ip u savremenom turskom jeziku kao i njegovu korelativnost sa drugim glagolskim formama. Težište će biti na njegovim semantičkim karakteristikama s obzirom na raščlanjivost i neraščlanjivost koordiniranih radnji od kojih je jedna izražena gerundom a druga infinitnom ili finitnom glagolskom formom. Analizu ćemo obaviti kroz primjere rečenica s gerundom na -ip iz sljedećih književnih djela:

1. İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma, Artemis Yayınları, İstanbul, 2015.
2. İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri 1, Artemis Yayınları, İstanbul, 2017.
3. Nazim Hikmet Ran, Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar 2, Adam Yayınları, İstanbul, 1994.
4. Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015.
5. Mina Urgan, Bir Dinozorun Gezileri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999.

U ovome radu primjeri će se davati iz izdanja koja su naprijed navedena. Uz svaki primjer stajat će naznačena stranica na kojoj prolazi u navedenom izdanju.

2. Gerund na -ip

Gerund na -ip zauzima posebno mjesto među grundima u turskom jeziku. Tvori se dodavanjem nastavka -ip na glagolsku osnovu. On nema samosvojno značenje već označava glagolsku radnju koja je koordinirana nekoj drugoj glagolskoj radnji u istoj rečenici obrazujući s njom sintaksičku cjelinu, a nekada s tom radnjom gradi i semantičku cjelinu.

Koordinacija glagolskih radnji koja se uspostavlja uz pomoć gerunda na –ip slična je onoj koju postiže veznik *ve* sastavnog značenja, kao i veznici rastavnog značenja, kao što se može vidjeti u primjerima:

- 1) *Ahmet kalktı ve okula gitti.*
- 2) *Ahmet kalk**ip** okula gitti.*

Oba navedena primjera svoj semantički ekvivalent u našem jeziku nalaze u rečenici: *Ahmed je ustao i otišao u školu.*

U pogledu sintakse navedena se dva primjera razlikuju po tome što je prvi iskazan nezavnosloženom rečenicom sastavnog značenja, a drugi nesloženom rečenicom u kojoj je gerundni segment sintaksički podređen baznom segmentu rečenice. Na nivou semantike uspostavlja se razlika između izražavanja koordinacije dviju radnji pomoću veznika *ve* na jednoj strani i pomoću gerunda na –*ip* na drugoj strani. Veznik povezuje koordinirane ali raščlanjive glagolske radnje koje su neovisne jedna od druge, dok gerund na –ip izražava povezane koordinirane radnje koje zavise jedna od druge, to jest, radnja izražena gerundom nema značenja bez druge izražene finitnim ili infinitnim glagolskim oblikom.

U primjeru:

*Ahmet ceketimi al**ip** gitti,*

raspored vršioća radnje, gerundnog segmenta i baznog segmenta rečenice jednak je kao u primjeru (2). Prevod rečenice, prema tome glasi: *Ahmed je uzeo svoju jaknu i otišao.* Međutim, semantika glagola u ovakvoj sintaksičkoj strukturi otvara mogućnost i za prevod: *Ahmed je odnio svoju jaknu.* Ovaj pravac promišljanja o turskoj rečenici s gerundom na –ip podržava ovakav primjer u kojem objekat glagolske radnje izražene finitnim predikatom dolazi ispred glagola u gerundu na –ip:

*Ceketi gel**ip** götürür. – Doći će i odnijeti jaknu.*

Jasno je da ovdje radnja izražena gerundom na –ip i ona izražena finitnim predikatom grade i sintaksičku i semantičku cjelinu. Stoga ova rečenica ima (i) značenje: *Doći će po jaknu.*

2.1 Koordinacija u značenju sastavne rečenice

U narednim rečenicama će biti prikazana mogućnost koordinacije u savremenom turskom jeziku primjerom sastavne rečenice:

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

Bir bey **kalkıp** içeri *girdi*. (184) = *Neki čovjek je usta i otišao unutra.*

- 1) Bir bey kalktı, içeri girdi.
(asindetski niz implicitne koordinacije);
- 2) Bir bey kalktı da içeri girdi.
(sklapanje veznikom -de/-da, tj. “i”);
- 3) Bir bey kalktı ve içeri girdi.
(sklapanje veznikom ve, tj. “i”);
- 4) Bir bey kalkıp içeri girdi.
(sklapanje gerundom na -ip).

Gerund na -ip nema nikakvo značenje, osim leksičkog, bez glagola s kojim je u kongruenciji te se s njim slaže u gramatičkim kategorijama lica, broja, vremena, načina, vida, afirmacije, negacije i glagolskog stanja (aktiv, pasiv, posibilitativ, imposibilitativ).

Ovdje ćemo prikazati primjere iz našeg korpusa u kojima je ger na -ip upotrijebljen u gerundnom segmentu koji ima značenje koordinacije prema finitnom glagolskom obliku u baznom segmentu rečenice.

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Işıklar **yanıp sönüyor**. (5) = Işıklar **yanıyor** ve *sönüyor*.
(Svjetla se pale i gase.)
- Evet, ışığımı **söndürüp yatmalıyım**. (8) = Evet, ışığımı **söndürmeliyim** ve *yatmalıyım*.
(Da, trebala bih ugasiti svjetlo i leći.)
- **Geçip** yerime *oturdum*. (20) = **Geçtim** ve yerime *oturdum*.
(Prošla sam i sjela na svoje mjesto.)
- Evi **temizleyip hazırlanmam** uzun sürmez. (24) = Evi **temizlemem** ve *hazırlanmam* uzun sürmez.
(Neće dugo potrajati da posremim kuću i da se ja spremim.)
- Sonra, odasına **gidip** çantasını *hazırladı*. (249) = Sonra, odasına **gitti** ve çantasını *hazırladı*.
(Kasnije je otišla u sobu i spakovala torbu.)
- Ben de *tıraş olup hazırlanayım*. (253) = Ben de **tıraş olayım** ve *hazırlanayım*.
(I ja ću da se obrijem i spremim.)

- Dün kırtasiyecide tam istediğim gibi bir defter **bulup** hemen *aldım*. (262) = Dün kırtasiyecide tam istediğim gibi bir defter **buldum** ve hemen *aldım*.
(Jučer sam u knjižari našla teku baš kakvu želim i odmah sam je uzela.)

Nazim Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a mektuplar

- Kabilse Suzan'la birlikte **çektirip** *yollayın*. (35) = Kabilse Suzan'la birlikte **çektirin** ve *yollayın*.
(Ako je moguće uslikaj se sa Suzan pa mi pošaljite sliku.)
- Hatta bu listedeki kitapların bir kısmını tedarik **edip** sana *yollayayım*. (10) = Hatta bu listedeki kitapların bir kısmını tedarik **edeyim** ve sana *yollayayım*.
(Çak ustvari ću neke knjige sa ovog spiska nabaviti i poslati ih tebi.)

Budući da se gerund na -ip, kao što je već navedeno, u svim gramatičkim kategorijama ravna s drugim članom koordinativne sintagme, on ne prima ni poseban nastavak za negaciju:

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Kale kumandanı, gözlerini yerden **kaldırıp** cevap *veremedi*. (127)
(Komandant tvrđave nije mogao podići pogled i odgovoriti.)

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Ne kadar huzursuz bir insanım, ikide bir içim sıkılıyor, diye kendinizi **eleştirip** büsbütün bunalıma *girmeyin*. (23)
(Ne kritizirajte sebe i ne zapadajte u depresiju govoreći da ste uznemirena osoba te da vam je stalno dosadno.)

U prethodnim primjerima se može vidjeti da se radi o koordiniranim radnjama koje su negativne i čiji je subjekt identičan.

U narednim primjerima ćemo vidjeti da gerund na -ip ne prima poseban okazionalno-pomoćni glagol „bilmek“ ni u formi mogućnosti ukoliko je i glagol s kojim je u korelaciji u posibilitativu.

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Canınız isteyince, merdivenleri çıkıp, başka sokaklarda gezinebilirdiniz. (139)
(Ako biste poželjeli, mogli biste se popeti uz stepenice i prošetati drugim ulicama.)

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Çok zayıfsanız biraz gayret edip pekala da kilo alabilirsiniz; şişmansanız yine çaba gösterip zayıflayabilirsiniz. (32)
(Ukoliko ste premršavi, malo se potrudite, možda smršate; ukoliko ste debeli, ponovo se potrudite, možda smršate.)

2.2 Izražavanje mogućnosti gerundom na -ip

Drugačije primjere čine konstrukcije u kojima je gerund na -ip u kongruenciji sa negativnim oblikom proparticipa na -dik i -acak sa prisvojnim sufiksima i padežnim nastavcima. Gerund na -ip i proparticip moraju biti izvedeni iz istog glagola te se na taj način izražava izbor jedne od dvije mogućnosti:

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Sonunda dayanamayıp bağıırır: “Hanımefendi, hanımefendi; ben size babanızın, kocanızın, çocuklarınızın neyi sevip sevmediğini değil, SİZİN neyi **sevip sevmediğinizi** soruyorum...” (29)
(Na kraju nije mogao podnijeti a da ne vikne: “Gospođo, gospođo; ja Vas ne pitam šta voli ili ne voli Vaš otac, suprug, Vaša djeca ili Vaša spremačica, ja Vas pitam šta VI volite ili ne volite.)

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Okul çayına da **gidip gitmeyeceğimi** bilmiyorum. (3)
(Ne znam da li ću ići na veseli čas.)
- Beni **beğenip beğenmediğini** bile bilmiyorum. (70)
(Ne znam čak ni da li mu se sviđam.)
- Aynı adam karşımıza çıkınca, bin bir özür dileyerek ona yüzücülerin kalacakları yerin belli **olup olmadığını** sordum. (85)
(Kada se pred nama pojavio isti čovjek, izvinjavajući se po hiljadu puta, pitala sam ga da li je određeno mjesto gdje će plivači boraviti.)
- Bir iyi haber, bir de iyi **olup olmadığı** henüz belli olmayan başka haber... (124)
(Jedna dobra vijest i još jedna za koju se još uvijek ne zna da li je dobra...)
- Gözlerimin rengi ve biçiminin ortaya **çıkıp çıkmadığını** bilemem ama o ağır gözlükten ve sürekli burnumun üstünün terlemesinden kurtulduğumun gerçekten farkındayım. (148)
(Ne znam da li su boja i oblik mojih očiju došli do izražaja ali sam stvarno svjesna da sam se spasila onih teških naočara i znojenja nosa.)
- Neyi **sevip**, neyi **sevmediğimi** bile bilmiyorum daha. (233)
(Još uvijek ne znam čak ni šta volim ili šta ne volim).

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Oğlumun bu yeni ülkeye uyum **sağlayıp sağlayamayacağı** konusunda kaygılarım vardı ilkin. (158)
(U početku sam bila zabrinuta da li će se moj sin prilagoditi na ovu novu državu.)
- Sonra heyecandan titreyerek, konuştuğumuzun gerçekten Türkçe **olup olmadığını** sordu. (171)
(Zatim je, drhteći od uzbuđenja, pitao da li mi zaista pričamo turski.)
- Haftada iki kez, öğleden sonraları evini yabacılara açmanın, kendisine ve ailesine güç **gelip gelmediğini** sorduk ilkin. (173)
(Prvo smo pitali da li teško pada njemu i njegovoj porodici što sedmično dva puta poslije podne primaju strance u kuću.)

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Geceleri yatakta atların ne yaptıklarını, tayların **büyüyüp büyümediğini** bana sorardı. (12)
(Navečer u krevetu bi me pitao šta rade konji i da li su ždrijebad porasla.)

2.3 Preobliske imenske rečenice

Svi oblici koji su izvedeni od glagola imek „biti“, predikativa „var“ i „yok“ te negacije „değil“ se preoblikuju u gerundni segment pomoćnog glagola olmak “biti”.

Nazim Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a mektuplar

- Bunda da kabahat senin **değil**, hocalarının. (28)
Bunda da kabahat senin **olmayıp**, hocalarının.
(Ni to nije tvoja greška, nego greška nastavnika.)
- Seninle aramızdaki münasebette bir bakıma müsavat **vardır**, ama bir bakıma da müsavatsızlık. (31)
Seninle aramızdaki münasebette bir bakıma müsavat **olup**, ama bir bakıma da müsavatsızlık.
(Između tebe i meni na jedan način postoji ravnopravnost, a na drugi i neravnopravnost.)

3. Narušavanje kongruencije gerunda na -ip i njemu nadređenog glagola

“Konverb na -ip u načelu je korelativan s prvim glagolskim oblikom koji slijedi iza njega. Međutim, korelativnost može biti narušena u pogledu subjekta, kategorije jesnosti / niječnosti i linarnog slijeda.”¹

3.1 Narušavanje kongruencije u pogledu negacije

S aspekta afirmacije i negacije kongruencija gerunda na -ip i glagolskog oblika može biti narušena u sljedećim slučajevima:

- a) *ako je gerund na -ip afirmativan, a glagolski oblik s kojim je u kongruenciji negativan;*

¹ Ekrem Čaušević, *Ustroj, sintaksa i semantika infinitivnih glagolskih oblika u turskom jeziku – Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*, Ibis grafika, Zagreb, 2018, str. 327.

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Sesinden bu yaşta bir kızın bu saatte kadar ayakta tutulmasını onaylamadığı seziliyordu ama kendini **tutup** bir şey söylememişi. (259)
(Iz njenog glasa se moglo opaziti da ne odobrava da jedna djevojčica u ovim godinama bude budna do ova doba, ali se suzdržala i nije nišata rekla.)

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Her gün **karşılaşıp gömediğimiz** insanlar da var etrafımızda. (52)
(Oko nas postoje osobe sa kojima se susrećemo svaki dan ali ih ne vidimo.)

b) ako je gerund na -ip negativan, a glagolski oblik pozitivan. U ovom slučaju se gerund na -ip često prevodi veznikom "a da ne" ili glagolskim prologom prošli -vši.

U prvom, a i u drugom slučaju se narušena korelativnost naznačuje zarezom ili veznikom -da/-de, tj. „i“.

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Arabayı da öyle hırslı kullanıyordu ki, sonunda **dayanamayıp**, "Anne, biraz sakın olsana", *deyiverdim*. (4)
(I auto je vozila tako ljutito da na kraju nisam mogla izdržati a da ne kažem: "Mama, smiri se malo!")
- Sabahleyin cantasını hazırlarken kendimi **tutamayıp**, "Bu kadar şeyi gerçekten kullanıyor musun?" diye *sordum*. (28)
(Dok je jutros spremala torbu nisam se mogla suzdržati a da ne pitam: "Koristiš li stvarno ovoliko stvari?")
- "Nitekim yoğun bakımdan çıktı," dedikten sonra kendimi **tutamayıp**, "Umarım bu da ona unutamayacağı bir ders olur," *deyiverdim*. (111)
(Nakon što je rekla: "Zaista je izašao sa intenzivne njege", nisam mogla izdržati a da ne kažem: "Nadam se da će mu ovo biti nezaboravna lekcija.")
- **Dayanamayıp**, bir de hamburger biçimindeki silgiden *aldım*. (174)
(Nisam se mogla suzdržati odoljeti te sam kupila i gumicu u obliku hamburgera.)

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Fakat bizim **görmeyip** de o yalnız kendi *gördüğü* şeyin ne olduğunu bir türlü söyleyemiyordu. (56)
(Ali nikako nije mogao reći šta je on to sam vidio a što mi nismo vidjeli.)

Ukoliko je slaganje gerunda na -ip i predikata s kojim je u kongruenciji narušeno u pogledu afirmacije i negacije, tada se gerund na -ip na naš jezik prevodi veznicima nezavisnoloženih suprotnih rečenica: *a, ali, nego, već*.

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Ama işte... daha önce okunmuşu, okunamamışı, **isteyip** de ele *geçirilmemişiyle* tam bir yarım elma, gönül alma oldu bu çalışma. (5)
(Ali eto... Ovaj rad je u pravom smislu postao jedan skroman poklon sa svim što se ranije pročitalo, što se nije pročitalo i sa svim onim što se željelo ali se nije moglo nabaviti.)

Ukoliko se želi pojačati koordinacija između gerunda na -ip i korelativnog glagola ubacuje se veznik *-de/-da*.

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Bu noktada **dönüp de** geriye *baktığımda*, mutlu olamadığım günler için üzülüyorum. (40)
(Kada se sa ovog gledišta osvrnem na prošlost, bude mi žao dana kad nisam bio sretan.)

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Oysa ben **haberleşip de** *geldiklerini* sanmıştım. (50)
(A ja sam mislila da su se dogovorili i došli.)
- „Sırma’yla konuş. Sen akıllı bir kızsın, ona nasihat et (**nasihat edip de** boyumun ölçüsünü *alayım*, değil mi) aklını başına toplasın.” (74)

(Pričaj sa Sirmom. Ti si jedna pametna djevojka, nasavjetuj je da se urazumi (da je nasavjetujem pa da dobijem zasluženo, zar ne?))

- Hem öğretmenler **oturup da** bu konuyu *konuşacak* değiller. (228)
(A nastavnici neće sjesti i razgovarati o tome.)

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Üç dört saat süren bu tatsız alışveriş **bitip de** otele geri *dönünce*, şöföre şahane bir bahşış verdim. (137)
(A kad sam se vratila u hotel nakon neprijatne kupovine koja je trajala tri, četiri sata, dala sam vozaču odličan bakşiş.)

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Fakat bizim **görmeyip de** o yalnız kendi *gördüğü* şeyin ne olduğunu bir türlü söyleyemiyordu. (56)
(Ali nikako nije mogao reći šta je on to sam vidio a što mi nismo vidjeli.)

U osmanskome jeziku se može uočiti dvostruka koordinacija gerunda na *-ip* i veznika “*ve*”, tj. „*i*“:

- Hakiki hüviyeti malum **olmayıp ve** kendi ifadesine göre nüfus kaydı *bulunmayan* ve polis sicilinde ve muhitinde Tatlı Kız ve nam-ı diğer Tatlı Betüş namı ile maruf sabıkalı...
Recidivist čiji stvarni identitet nije poznat i koji, po vlastitom svjedočenju, nije registriran u knjizi rođenih, i koji je u policijskom registru i (policijskim) krugovima poznat kao Tatlı Kız (Slatka Djevojka) i, pod drugim imenom, kao Tatlı Betüş (Slatka Betüş)...²

² Ekrem Čaušević, *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1996, str. 375.

3.2 Odstupanje od „pravila“ i kongruencije s najbližim glagolskim oblikom

Gerund na -ip je u principu u kongruenciji sa prvim najbližim glagolskim oblikom u rečenici. Međutim, gerund na -ip je ponekad u kongruenciji i s “udaljenim” glagolskim oblikom u rečenici. U ovakvim slučajevima, iza gerunda na -ip dolazi zarez ili veznik “-de/-de”. Ukoliko su zarez i veznik ispušteni, u tom slučaju na osnovu konteksta određujemo glagolsku formu s kojom je gerund u koordinaciji.

Nazim Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a mektuplar

- Ve sizin yanınızda **oturup** – mahallebi yemeden – size *bakmak* için hürriyetin ne kadar aziz şey olduğunu bir et yanıği gibi yüreğimin başında duydum. (11)
(I osjetio sam nešto poput opekotine na srcu; kako je sloboda dragocjena stvar da bih mogao sjediti s vama i gledati vas - a da ne jedem slatko.)
U ovom primjeru možemo vidjeti da se gerund na -ip ne slaže sa prvim glagolskim oblikom (yemeden, gerund načina -madan/-meden), već s narednim infinitnim oblikom glagola (bakmak, glagolska imenica -mak/-mek.)
- Yıllarca sonra arkana **dönüp** sevdiğin ve hayran olduğun insanları tekrar gözden geçirdiğin zaman, ya gülecek, yahut hayranlık yerine merhamet duyacaksın, fakat anan, seni aldatmamış olacak ve yıllarca sonra ona duyduğun hayranlığı bir kat daha artmış olduğunu anlayacaksın. (12)
(Kada se godinama poslije osvrneš oko sebe i ponovo pogledaš ljude koje si nekada volio i divio se; osjećat ćeš ili sažaljenje ili ćeš se smijati, ali te majka neće izdati i ti ćeš shvatiti da divljenje prema njoj s godinama postaje sve veće.)
U prethodnom primjeru gerund na -ip nije u kongruenciji sa prvim glagolskim oblikom (sevdiğin ve hayran olduğun, particicip na -dik), već s infinitnim oblikom glagola (geçirdiğin, particicip na -dik.)

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- O lüks otelden **çıkıp**, kapıda bekleyen taksilerden birine *bindim*. (137)
(Izašla sam iz tog luksuznog hotela i ušla u jedan od taksija koji je čekao na ulazu.)
U navedenom primjeru, također, možemo vidjeti da gerund na -ip nije u korelaciji sa prvim glagolskim oblikom (bekleyen, particicip -en/-an), već se slaže sa finitnim oblikom glagola (bindim, prošlo vrijeme na -di.)

3.3 Narušavanje korelacije u pogledu subjekta

Gerund na -ip može imati zaseban subjekt u narednim slučajevima:

- a) “ako je subjekt neživ, a glagol neprijelazan ili pripada skupini neakuzativnih glagola, npr. batmak „potonuti“; zaći, ölmek „umrijeti“, olmak „postati“, çıkmak „izići“ i dr. Takvima se ne izriče radnja koju subjekt vrši svojom voljom; on nije „pokretač radnje“, nego je izložen njezinu djelovanju. Primjeri pokazuju da takav subjekt često označuje rađanje i zalazak Sunca i Mjeseca, odnosno svitanje, smračivanje i smjene godišnjih doba:
(Güneş bat-ı) akşam oldu. „Sunce je zašlo i došla je večer.“;
(İki hafta geç-ip) hasta artık iyileşmişti. „Prošla su dva tjedna i bolesnik se napokon bio oporavio.“”³

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- (Ben de **tıraş olup**) hazırlanayım. (253)
(Ja ću da se obrijem i spremim.)

- b) također, ukoliko je glagol u pasivu gerund na -ip može imati zaseban subjekt:

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- (Sermet Bey), bir gün çalılgın içine (**saklanıp**) birdenbire perinin karşısına çıkmayı ya da arkasından yavaşça gidip elini *sürüvermeyi düşündü*. (148)
(Jednog dana je gospodin Sermet razmišljao da se sakrije u grmlje i iznenada iskoči ispred vile ili da ide polahko iza nje i da je dodirne.)
- Akşam namazı **kılınıp bittikten sonra** cemaatin bir kısmı çıktı. (131)
(Nakon što se sklanjao akşam namaz, jedan dio džemata je izašao.)

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- (Okullar **kapanıp**), tatile girdiğine göre, sen de böyle dehşet karne getirdiğine göre güzel bir tatili hak ettin. (4)

³ Ekrem Čaušević, *Ustroj, sintaksa i semantika infinitivnih glagolskih oblika u turskom jeziku – Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*, Ibis grafika, Zagreb, 2018, str. 328.

(Budući da su škole zatvorene, da si na raspustu i budući da si ti donijela tako sjajnu knjižicu, zaslužila si jedan lijep raspust.)

Kada je gerund na -ip koji je izveden iz iste glagolske osnove redupliciran, on predstavlja radnju produženog trajanja.

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Bir yandan mutlu mutlu gülümsemekten ağzı kulaklarına varırken, bir yandan da heyecandan şakır şakır ağlayan bir hatuna Paris'te bile **dönüp dönüp bakacaklardı** elbette. (133)
(Svakako da bi se čak i u Parizu okretali za ženom koja se s jedne strane smije od uha do uha, a s druge strane plače od uzbuđenja.)

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Ve işte bu noktada, **durup durup** babama yürekten teşekkür ediyorum; beni okuttuğu, meslek sahibi yaptığı için. (232)
(I evo u ovakvim situacijama se često zahvaljujem od srca svome ocu što me školovao i dao mi hljeb u ruke.)
- Teyzem evdeki kulak damlasından damlatıp, kocaman bir pamuk parçasını ütüyle **ısıtıp ısıtıp** kulağımın üstüne koydu ve ağrıyan kulağımın üstüne yatmamı söyledi. (79)
(Tetka mi je ukapala kapi za uşi koje je imala u kući, veliki komad vate je zagrijavala peglom i stavila mi na uho te mi je rekla da legnem na uho koje me boli.)

Gerundom na -ip se može označiti i glagolska radnja koja se dešava u isto vrijeme sa nekom drugom i u tom slučaju se prevodi glagolskim prilogom sadašnjim na -ći. Ako se prvom radnjom izražava način, tada se na mjesto gerunda može staviti načinski gerund -arak.

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- **Susup** bekledim, Zeynep de Tümay'a bakıyordu. (86) = Sus**arak** bekledim, Zeynep de Tümay'a bakıyordu.
(Şuteći sam čekala, a Zeynep je gledala u Tümay.)
- Onu bekleyen dedesinin kucağına **hoplayıp** oturdu. (144) = Onu bekleyen dedesinin kucağına hoplay**arak** oturdu.
(Skakućući je sjela u krilo svoga dede koji ju je čekao.)

Ako se radi o glagolskoj radnji koja se dešava u isto vrijeme sa radnjom izraženom korelativnim predikatom, tada se na mjesto gerunda na -ip može staviti vremenski gerund -iken.

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Artık güçlüsün ve kendi ayaklarının üstünde **durup** pek çok sorunu *çözümleyebilirsin*. (261) = Artık güçlüsün ve kendi ayaklarının üstünde durur**ken** pek çok sorunu *çözümleyebilirsin*.
(Sad si jaka i dok stojiš na svojim nogama možeš riješiti mnoge probleme.)
- Güzel bir otelde, büyük ihtimalle Hilton'da, hep birlikte yemek **yyip**, özel yılbaşı programı *izleyeceğiz*. (259) = Güzel bir otelde, büyük ihtimalle Hilton'da, hep birlikte yemek yer**ken**, özel yılbaşı programı *izleyeceğiz*.
(Dok svi zajedno budemo jeli u nekom lijepom hotelu, vjerovatno u Hiltonu, gledat ćemo specijalni novogodišnji program.)

Gerundom na -ip se može izraziti i glagolska radnja koja se desilo nešto prije druge glagolske radnje. U tom slučaju je gerund na -ip moguće zamijeniti načinskim gerundom -arak te se u tom slučaju prevodi glagolskim prilogom prošlim na -vši.

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Köşeme **yerleşip** mektupları kucağıma *alıyorum*. (6) = Köşeme yerleşerek mektupları kucağıma alıyorum.
(Smjestivši se u svoj kutak, u naručje uzimam pisma.)

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Onun yardımıyla montu **giyip**, aynanın karşısına *geçtim*. (175) = Onun yardımıyla montu **giyerek**, aynanın karşısına geçtim.
(Obukavši bundu uz njenu pomoć, prošla sam pred ogledalo.)
- Yemeklerimizi yedikten sonra derin bir nefes alıp, „Anneciğim?“ dedim. (12) = Yemeklerimizi yedikten sonra derin bir nefes alarak, „Anneciğim?“ dedim.
(Nakon što smo ručali, duboko udahnuvši sam rekla: „Mama?“)

4. Pregled s kojim glagolskim formama gerund na -ip može biti u kongruenciji

4.1 Kongruiranje gerunda na -ip s glagolskim imenicama

Glagolske imenice imaju osobinu glagola i imenica te se njima označava vršenje ili rezultat svršene radnje. U turskom jeziku postoji šest glagolskih imenica, a to su: -mak, -ma, -maklık, -(y)iş, -dık i -(y)acak. Posljednje dvije glagolske imenice, -dık i -(y)acak se nazivaju participijima o kojima će biti rečeno nešto više u nastavku rada. U narednim primjerima možemo vidjeti da je gerund na -ip u kongruenciji sa glagolskim imenicama:

a) glagolska imenica -mak:

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Mektuplarınızda diyordunuz ki, “Sabah gazetesindeki yazılarınızı okuduktan sonra **kesip** bir dosyada *saklıyorum*, çünkü bunlar zaman zaman **dönüp** yeniden *okumak* istediğim türden.” (4)
(U svojim pismima ste govorili ovako: “Nakon što pročitam Vaše članke u novinama Sabah, izrežem ih i čuvam u jednoj fascikli jer su oni vrsta tekstova kojima se povremeno želim vratiti i opet ih pročitati.”)
U ovom primjeru možemo vidjeti da je prva radnja koja je izražena gerundom na -ip (kesip) u kongruenciji sa finitnim glagolskim oblikom (saklıyorum, sadašnje vrijeme na (i)yor), a druga radnja (dönüp) u kongruenciji s infinitnim glagolskim oblikom, tj. glagolskom imenicom okumak.
- Belki de çok aptallık ettim bu güzel hayatı **bırakıp ölmek** istemekle. (10)
(Možda sam učinila veliku glupost jer sam željela napustiti ovaj lijepi život i umrijeti.)

Mina Urgan, Bir Dinozorun Gezileri

- Postanelere **gidip**, saatlerce sıra *beklemek* zorunda kalırdınız. (130)
(Morali ste otići u poštu i satima čekati.)

b) glagolska imenica -ma:

Mina Urgan, Bir Dinozorun Gezileri

- Yunanistan’a her gidişimde, yaşlı Rumların bana **yaklaşıp**, Türkçe olarak, “hanım, sen Türksün değil mi?” diye *sormaları*, beni hep çok şaşırtmış hem de çok duygulandırmıştı. (120)
(Svaki put kada sam otišla u Grčku, stariji Grci su mi prilazili i pitali me na turskom “Gospodo, Vi ste Turkinja, zar ne?”, to što me jako i čudilo i budilo neka osjećanja u meni.)
- Bir iki saat da olsa, rahat bir yerde **oturup ısınmasını** istiyordum zavallı ihtiyarcığın. (134)
(Željela sam da jadni starac sjedi na nekom udobnom mjestu i da se ugrije pa makar i na sat-dva.)

c) glagolska imenica -iş:

Nazim Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a mektuplar

- Bak işte derhal gözümün önüne İstanbul Tevkifhanesi'ne **gelip** küçük çocuk burnunu cama dayayarak Tevkifhane'nin avlusunu *seyrediş*i geldi. (9)
(Evo vidiš, odmah sam zamislio kako si došao u istanbulski zatvor i kako si prislonio svoj dječiji nosić na staklo i posmatraš dvorište zatvora.)

4.2 Kongruiranje gerunda na -ip s proparticipima

U turskom jeziku postoje dva proparticipa, a to su -dık i -(y)acak. Ubrajaju se u glagolske imenice jer imaju osobinu glagola i imenica te se njima označava vršenje ili rezultat svršene radnje. Za razliku od glagolskih imenica, proparticipi mogu imati i funkciju atributa.

a) proparticip -dık:

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Şimdi gelelim neden Sabah gazetesinde yazdığım "Pırıltılar", **toplayıp** "Yarım Elma Gönül Alma" adı altında sizlere *sunduğuma*. (1)
(A sada da vidimo zašto sam skupila "Iskrice" koje sam pisala u novinama "Sabah" i zašto sam vam ih ponudila pod naslovom "Svaki poklon je bitan.")
- Kimi kendi yaşadıklarımla, kimi **görüp** aktarmak *istediklerimle* ilgili; kiminide de gençler için yaşam ve yaşam kültürüyle ilgili bilgiler olduğundan böyle bir kitabın ellerinin altında bulunmasını istiyorlar. (4)
(Žele da im pri ruci bude jedna takva knjiga jer se neki tekstovi tiču mojih vlastitih doživljaja, neki onoga što sam vidjela i željela prenijeti, a u nekim su podaci o životu za mlade i kulturi života.)

Mina Urgan, Bir Dinozorun Gezileri

- Kardeşim Halil'in kenara attığı pantolonların paçalarını **kısaltıp** *giydiğim* ve eskiden pantolonlar fermuarla değil de düğmelerle kapatıldığı için, önüme baktım ilkin. (133)
(Skratila sam i obukla pantalone koje je moj brat Halil odbacio po strani i budući da su se panatalone ranije kopčale na dugme a ne na rajfešlus, prvo sam pogledala svoju prednjicu.)

b) proparticip -acak:

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Çelebi **kalkıp** *çekileceği* zaman;
'Ben satın almak istiyorum oğlum, kaftanın burada mı?' dedi. (27)
(Kada je Čelebi ustao i krenuo, on je rekao:
"Jaželim da kupim, sine, je litvoj kaftan ovdje?")

4.3 Kongruiranje gerunda na -ip sa participima

Participi u turskom jeziku imaju obilježje pridjeva i glagola, a nazivaju se i glagolskim pridjevima. U rečenici mogu imati atributnu (-miş, -r, -(y)an, -(y)acak) i predikatnu funkciju (-miş, -r, -(i)yor, -(y)acak). Dakle, particip na -(y)an može imati samo atributno, a particip -(i)yor predikatnu funkciju.

a) particip -an:

Mina Urgan, Bir Dinozorun Gezileri

- Bir sırığa **tırmanıp** *inemeyen* küçük bir maymun gibi, ucuna yapışıp kaldım. (171)
(Zalijepila sam se za vrh jedne motke kao mali majmun koji se popeo pa ne može da side.)

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Annesini ya da babasını **kaybedip** bunun acısını *yaşayan* öyle çok genç var kıl... (31)
(Postoji toliko mnogo mladih koji su izgubili majku ili oca i koji proživljavaju bol toga...)

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Düşman ordusundan **kaçıp** kendisine *iltica edenlere* hiç aman vermez, “Hain, her yerde haindir” diye hemen boynunu vurdururdu. (118)
(Sasvim nemilosrdno se ponašao prema onima koji bježe iz neprijateljske vojske i traže utočište kod njega te bi govoreći “Izdajica je svugdje izdajica” naredio da mu odmah odsjeku vojsku.)

U savremenom turskom jeziku postoje i poimeničeni participi koji će biti prikazani u narednim primjerima:

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Haydi, bana Çeşme’de **olup bitenleri** anlat. (67)
(Hajde mi ispričaj događaje iz Čeşme.)
- Nihayet geldiklerinde de doğru dürüst içeri girmelerini bekleyemedem, **olup biteni** bir çırpıda anlattım. (180)
(I kad su napokon došli, nisam mogla čekati ni da kako treba uđu, već sam u jednom dahu ispričala šta se dogodilo.)

4.4 Kongruiranje gerunda na -ip sa gerundima

Gerundi se u savremenom turskom jeziku, s obzirom na značenje koje nose, dijele na načinske (-(y)a, -(y)arak, -madan) i vremenske (-(y)ali, -(y)ınca, -iken) te u rečenici imaju funkciju priloške odredbe za način i vrijeme.

a) gerund -(y)ınca:

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Çünkü merdivenleri gene **inip** ters yönde *yürüyünce*, kendi mahalleme er geç varırdım. (139)
(Jer kad bih se stepenicama spustila i hodala u suprotnom smjeru, na kraju bih stigla u svoju ulicu.)
- Üç dört saat süren bu tatsız alışveriş **bitip** de otele geri *dönünce*, şöföre şahane bir bahşış verdim. (137)
(A kad sam se vratila u hotel nakon neprijatne kupovine koja je trajala tri, četiri sata, dala sam vozaču odličan bakşiš.)

4.5 Kongruiranje gerunda na -ip sa glagolskim načinama

U savremenom turskom jeziku postoji četiri glagolska načina, a to su: imperativ, optativ, necesitativ i kondicional.

a) imperativ:

Nazım Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar

- Kabilse Suzan'la birlikte **çektirip** *yollayın*. (35)
(Ako je moguće uslikaj se sa Suzan pa mi pošaljite sliku.)

b) optativ:

Nazım Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar

- Hatta bu listedeki kitapların bir kısmını **tedarik edip** *sana yollayayım*. (10)
(Çak ću neke knjige sa ovog spiska nabaviti i poslati ih tebi.)

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Ben de **gidip** hemen Boris'ini *bırakayım...* (174)
(I ja ću odmah otići i pustiti tvoga Borisa...)

c) kondicional:

Mina Urgan, Bir Dinozorun Gezileri

- Eğer yanımdaki arkadaş, sopayı sandalın üstüne **çekip** beni *indirmeseydi*, suya düşüp rezil olacaktım. (171)
(Da drug koji je bio pored mene nije postavio štap preko čamca i spustio me, ja bih pala u vodu i obrukala se.)

4.6 Kongruiranje gerunda na -ip sa finitnim glagolskim vremenima

U narednim primjerima se može vidjeti da je gerund na -ip u kongruenciji sa jednostavnim (sadašnje vrijeme na -(i)yor i -r, buduće vrijeme na -(y)acak, prošlo vrijeme na -miş i -di) i složenim glagolskim vremenima (imperpekt na -(i)yordu i -rdı, futur perfekt na -(y)acaktı, pluskvamperfekt na -mişti i -diydi). U svim navedenim primjerima radnja iskazana gerundom na -ip se dešava u isto vrijeme sa glagolskom radnjom.

a) sadašnje vrijeme na -(i)yor:

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Sanki bir tez hazırlıyormuşçasına defterler dolusu not alıyorum ve kitap kafamın içinde iyice olgunlaşınca **oturup** bu bilgilerin ve notların desteğiyle yazmaya *başlıyorum*. (4)
(Kao da pripremam disertaciju, zapisujem pune sveske bilješki i kada knjiga dovoljno sazrije u mojoj glavi, sjednem i uz pomoć tih informacija i bilješki počinjem pisati.)
- Köşeme **yerleşip** mektupları kucağıma *alıyorum*. (6)
(Smjestim se u svojoj kutak i u naručje uzimam pisma.)
- Havama göre bir müzik **koyup** *başlıyorum* okumaya. (6)
(Pustim neku muziku prema svom raspoloženju i počinjem čitati.)
U ovoj rečenici je došlo do promjene mjesta rečeničnih djelova tako da je gerund na -ip u kongruenciji sa glagolom 'başlıyorum'.

Nazim Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a mektuplar

- Kemal Tahir'in ona yazdığı bir mektubu bu zarfin içine **koyup** gönderiyorum, oku. (38)
(U kovertu ti stavljam i šaljem pismo koje je njoj napisao Kemal Tahir, pročitaj ga.)

b) sadašnje vrijeme na -r:

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Böylelikle yaşananlar sisler arasından **çıkıp** bir berraklık kazanır. (1)
(Sve ono što se na taj način doživi izlazi iz magle i dobija jasnoću.)

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Hele tren yolculuklarında sıkılınca kalkıp bir tur atarsınız; koridora **çıkıp** pencerelerden dışarısını *seyredersiniz*; öteki kompartimanlara bakarsınız. (124)
(Naročito kad vam je dosadno u putovanjima vozom, možete ustati i prošetati se; izaći na hodnik i razgledati kroz prozore; možete obilaziti ostale kupee.)
- Birkaç müzisyen bir araya **gelip**, küçük bir *konser verirler*. (166)
(Nekoliko muzičara se sastane i prirede mali koncert.)

c) buduće vrijeme na -(y)acak/-(y)ecek:

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Böylece bir hafta sonra gözlüklerden **kurtulup** lenslerimi takmaya *başlayacağım*. (147)
(Tako da ću se za sedmicu dana riješiti naočara i počet ću nositi leće.)

d) prošlo vrijeme na -miş:

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Palanganın kumandanı Ahmet Bey öteki boy beyleriyle beraber Toygun Paşa ordusuna **katılıp** Kapuşvar fethine *gitmiş*. (30)
(Gospodin Ahmet komandant Palange se zajedno sa drugim poglavarima plemena priključio vojsci Tojgun Paše i otišao u osvajanje Kapošvara.)

e) prošlo vrijeme na -di:

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Cüneyt montunu **çıkarpıp** bana *uzattı*. (113)
(Cuneyt je skinuo jaknu i pružio mi je.)

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Ama Cahit'in boyuna posuna, gaga burnuna şöyle bir baktıktan sonra, koluna taktığı saati **çıkarpıp** bize *uzattı*. (129)
(Ali kada je odmjerio Džahitovu tjelesnu građu i orlovski nos, skinuo je sat koji je bio stavio na ruku i pružio nam.)
- Ama Rus şoför, paraya **bakıp**, 'olmaz, bu çok fazla' *dedi*. (137)
(Ali je ruski vozač pogledao novac i rekao: "Ne može, ovo je previše.")
- O gemide bir tek gece geçirdikten sonra, Pire'den bir trene **atlayıp** çabucak Atina'ya *geçtim*. (119)
(Nakon što sam provela samo jednu noć u tom brodu, iz Pirineja sam ušla u jedan voz i za kratko vrijeme došla u Atinu.)

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Şamdanların mumlarını **çıkarpıp** yere *attı*. (44)
(Izvadio je svijeće iz svijećnjaka i bacio ih na pod.)
- Sandukanın altından elini **çıkarpıp** yavaşça kapıyı *açtı*. (45)
(Izvukao je ruku ispod sanduka i polahko otvorio vrata.)

f) imperpekt na -(i)yordu:

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Mustafa ile ben, ikide bir koridora **çıkıp**, savaşın çeşitli aşamalarını *seyrediyorduk*. (125)
- (Mustafa i ja smo svako malo izlazili na hodnik i posmatrali različite faze rata.)

5. Gerund na -ip u kongruenciji sa analitičkim formama

Gerund na -ip može biti i prva komponenta analitičke forme koja je u kongruenciji sa okazionalno-pomoćnim glagolom:

a) -(y)ip durmak

Analitičkom formom -(y)ip durmak se izražava trajnost glagolske radnje što možemo vidjeti u narednim primjerima:

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- **Düşünüp dururken**, yine gençlerin bana yazdıklarından esinlenerek çözüm yolunu buldum. (4)
(Neprestano razmišljajući, opet potaknuta onim što su mi mladi pisali, pronašla sam rješenje.)
- Öte yandan, nasıl erişkin olunacağımı da bilemediğinizden, **bocalayıp duruyorsunuz**. (23)
(S druge strane, stalno oklijevate jer ne znate ni kako se postaje odrasla osoba.)

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Partideki kızları peş peşe dansa **kaldırıp duruyordu**, üstelik ne hikmetse hep benim önümden **geçip duruyordu**. (16)
(Djevojke koje su bile na zabavi je jednu po jednu neprestano pozivao na ples, povrh toga je, začudo, stalno prolazio ispred mene.)

- Sırma beni de konuşmalara katmak istiyordu ama sözü edilen her şeyin öylesine dışındaydım ki, alık alık bir ona, bir buna **bakıp duruyordum**. (27)
(Sırma je željela i mene uključiti u razgovore ali sam bila toliko van svega što se pričalo da sam neprestano gledala glupavo čas u ovog, čas u onog.)
- Ne zaman su kayağı yapacaklarını **sorup duruyordu**. (40)
(Stalno je pitala kad će surfati na vodi.)
- ‘Sen de bana öğüt **verip durma**’, dedi Sırma. (70)
(Sırma je rekla: “Nemoj mi i ti stalno davati savjete.”)
- Tümay’ın babasıyla başı dertteymiş, **ağlayıp duruyor**. (83)
(Tumaj imam problem sa ocim, neprestano plače.)
- Aşağıdan Cosby anne hepimizi yemeğe çağırıyor, Rudy de kapıya **vurup duruyormuş**. (101)
(Mama Cosby nas odozdo sve zove na ručak, a Rudy neprestano kuca na vrata.)
- Omzuma yaslanıp, ağlarken, ‘Senden çok özür dilerim Serra, sana çok kötü davrandım,’ **deyip duruyordu**. (110)
(Naslonila se na moje rame i plačuci je neprestano govorila: „Oprosti mi Serra, veoma loše sam se ponašala prema tebi.”)
- Parmaklarıyla **oynayıp duruyordu**. (111)
(Neprestano se igrala sa prstima.)
- Sırma ‘Haydi okusana, okusana,’ **deyip duruyordu**. (130)
(Sırma je stalno govorila: “Hajde čitaj, čitaj.”)
- Serra, bugün öğleden sonra çocukları çağırayım mı? Kaç gündür seni **sorup duruyorlar**. (134)
(Serra, hoću li danas poslije podne poznati djecu? Koliko dana stalno pitaju za tebe.)
- Bu arada Sırma da bana **bakıp duruyordu**, ‘Demedim mi?’ dercesine. (154)
(Sırma me neprestano gledala kao da govori: “Zar ti nisam rekla?”)
- O bunları söylerken, ben **kıkırdayıp duruyordum**. (161)
(Dok je on to govorio, ja sam se neprestano kikotala.)
- Bu arada sayın Atasay da bana **bakıp duruyordu** ama ben hiç farkında değilmişim gibi davranıyordum. (169)
(Uz to, uvaženi Atasay me stalno gledalao, ali sam se pravila da ne vidim.)
- Günlerdir nasıl konuşacağım, nasıl soyleyeceğim diye **düşünüp duruyordum**. (180)
(Danima neprestano razmišljam kako ću pričati, kako ću reći.)
- Ben de, “Tabii baba, anlıyorum. İnanın hiç önemli değil,” **deyip duruyordum**. (197)
(I ja sam stalno govorila: “Naravno, oče, razumijem te. Vjeruj mi, uopće nije važno!”)

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- İngiltere’de bir süre yaşayan dostlarım, aslında hiç de öyle olmadıklarını; oraya gidince bunu hemen anlayacağımı **söyleyip duruyorlardı**. (153)
(Moji prijatelji koji već neko vrijeme žive u Engleskoj su mi neprestano govoreći da oni zapravo nisu takvi i da ću to odmah shvatiti kada odem tamo.)

b) -(y)ip gitmek

Ovom formom se izražava višekratnost i konvencionalnost glagolske radnje:

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Bu kitabımı bana mektup yazan gençlere adıyorum, çünkü onlar bana zaman içinde **yitip gitmeyecek** armağanlar verdiler. (5)
(Ovu svoju knjigu posvećujem mladima koji su mi pisali pismo jer su oni meni dali poklone koji vremenom neće iščeznuti.)
- Öyle çok güzelliği görmeden **geçip gidiyoruz** ki. (51)
(Prolazimo a da i ne vidimo toliku ljepotu.)

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Adımı duymasam **geçip gidecektim** ama adımı duyunca, dur bakalım neler oluyor, diye hemen kulağımı kapıya yapıştırdım. (9)
(Da nisam čula svoje ime prošla bih, ali pošto sam čula svoje ime, odmah sam prislonila uho na vrata misleći: “Stani da vidimo šta se dešava.”)
- Oradan **kaçıp gitmek** istiyordum ama bunu da yapamazdım. (16)
(Željela sam pobjeći odatle, ali ni to nisam mogla uraditi.)
- Başımı göğüsüne dayayıp o kocaman kucakta **eriyip gidiyormuşum**. (213)
(Naslomila sam glavu na njegovu prsa i topila se u tom ogromnom zagrljaju.)
- Kitaplar gelene dek kim bilir kaç kez **gidip geleceğim**. (174)
(Ko zna koliko ću puta ici dok knjige ne dođu.)

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Yollar ve kanallar, nerdeyse geometrik bir çizgiyle, birbirine bitişik **sürüp gidiyor**. (121)
(Ceste i kanali se pružaju jedni kraj drugih gotovo kao geometrijske crte.)

c) -(y)ip gitti

Analitičkom formom -(y)ip gitti se označava svršenost glagolske radnje:

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Gene ne yaptım, diye düşünürken odadan **fırlayıp gitti**. (57)
(Dok sam mislila šta sam to opet uradila, ona je izletjela iz sobe.)
- Teyzem bir an dönüp bana baktı, sonra da, 'Nasıl istersen canım', dedi ve yine geldiği gibi bir telaş **çıkıp gitti**. (61)
(Moja tetka se na trenutak okrenula i pogledala me, zatim je rekla: "Kako želiš dušo" i opet je otišla uznemireno kao što je i došla.)
- Günler ne çabuk **geçip gitti**. (68)
(Kako su brzo prošli dani.)

d) -(y)ip bitirmek

Ovom formom se, također, označava svršenost glagolske radnje:

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Bütün bunlar iyi hoş da, sizler tüm kitaplarımı yıldırım hızıyla **okuyup bitiriyor**, yeni kitap istiyorsunuz. (4)
(Sve je to lijepo, ali vi sve moje knjige pročitajte munjevitom brzinom i tražite nove.)

e) -(y)ip kalmak

Analitičkom formom -(y)ip kalmak se izražava radnja koja prelazi u stanje što možemo vidjeti u sljedećim primjerima:

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Sanki olduğum yerde **çakılıp kalmıştım**. (60)
(Stajala sam kao ukopana na mjestu.)

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Ona gösterdiğimiz bir sayfayı ancak bir sözcüğün anlamında duraksayarak, İngilizceye çevirince, **afallayıp kaldık**. (171)
(Şokirali smo se kada je preveo na engleski jednu stranicu koju smo mu pokazali oklijevajući na značenju samo jedne riječi.)

6. Semantičko stapanje gerunda na -ip i glagola s kojim je u kongruenciji

U turskom jeziku postoje konstrukcije koje čine dva glagola sličnog semantičkog polja i značenja, prvi glagol stoji u gerundu na -ip, a drugi prema svojoj funkciji. Ova dva glagola uvijek stoje u neposrednoj blizini te ih poimamo kao jednu semantičku cjelinu. U nastavku možemo vidjeti primjere ove konstrukcije:

Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları

- Ama güvertede **kıvrılıp yatmıyordum** artık.
(Ali na palubi više nisam sćućureno spavala.)
Pored toga što gerund na -ip ima vrlo blisko značenje s glagolom s kojim je u kongruenciji, on u rečenici ima funkciju adverbijala za način.
- Küçük burjuva satıcı kızların ancak parasızlara böyle davrandıklarını, beni bir ara varlıklı sandıkları için karşımda nasıl **ezilip büzüldüklerini** kendi gözlerimle görmüştüm. (136)
(Vidjela sam svojim očima kako se male buržujke, prodavačice ponašaju tako samo prema siromašnima i kako su se zbunile preda mnom jer su nakratko posmilile da sam imućna.)
U ovom primjeru možemo vidjeti da glagol u obliku na -ip, tj. pasiv glagola ezmek (zgnječiti, pregaziti) gradi složeni glagol s drugim, büzülmek (skupiti se) koji ima slično značenje.
- Bütün gün sabahtan akşama kadar didinir durur; merdivenleri **silip süpürür**. (152)
(Cijeli dan, od jutra do mraka neprestano radi; čisti stepenice.)
- Biz ‘evet’ deyince, konuşmaya devam etmemiz için **yalvarıp yakarmaya** başladı. (171)
(Kada smo rekli “da”, počeo je da nas preklinje da nastavimo pričati.)
- Melike, İstanbul’dan İskenderiye’ye **gidip gelme**, birinci mevki vapur bileti, İskenderiye’den Kahire’ye gene birinci mevki tren bileti gönderdiği için, bu ikinci

yolculuğum, beni birincisi kadar heyecanlandırmadığı halde, çok lüks koşullar altında geçti. (121)

(Pošto mi je Melike poslala povratnu, prvoklasnu voznu kartu iz Istanbula do Aleksandrije te ponovo prvoklasnu voznu kartu iz Aleksandrije do Kaira, moje drugo putovanje, iako je prošlo luksuzno, nije me uzbudilo kao prvo.)

İpek Ongun, Yarım Elma Gönül Alma

- Bu kitabımı bana mektup yazan gençlere adıyorum, çünkü onlar bana zaman içinde **yitip gitmeyecek** armağanlar verdiler. (5)
(Ovu knjigu posvećujem mladima koji su mi pisali pismo, jer su oni meni dali poklone koji vremenom neće iščeznuti.)

İpek Ongun, Bir Genç Kızın Gizli Defteri

- Bir sessizlik oldu, belli ki annem meseleyi **ölçüp biçiyordu**. (14)
(Nastupila je tišina, jasno je da je moja mama temeljno razmišljala o pitanju.)
- Önüme konanları **silip süpürürken** teyzemin mutfağını da yeniden görür gibiydim. (131)
(Dok sam smazala sve što je postavljeno ispred mene, kao da sam prvi put vidjela tetkinu kuhinju.)

Ömer Seyfettin, Seçme Hikayeler

- Bu kısa yol, üç gündür **bitip tükenemiyordu**. (97)
(Ovaj kratki put se nije mogao okončati za tri dana.)

7. Zaključak

U ovom radu su obrađene sintaksičke i semantičke karakteristike gerunda na -ip u savremenom turskom jeziku na primjerima upotrebe ovog gramatičkog oblika u književnim djelima iz nacionalne i savremene turske književnosti. Težište je bilo na njegovim semantičkim karakteristikama s obzirom na raščlanjivost i neraščlanjivost koordiniranih radnji izraženih gerundom na -ip te su ispitane okolnosti koje ukazuju na raščlanjivost i neraščlanjivost tih radnji. Budući da je gerund na -ip u rečenici podređen glagolskom obliku s kojim je u kongruenciji, on nosi sve njegove sintaktičke funkcije. Gerund na -ip nema nikakvog značenja bez glagola s kojim je u kongruenciji te se kao takav znatno razlikuje od ostalih gerunda u turskom jeziku.

Kroz primjere iz nacionalne i savremene turske književnosti je prikazano da gerund na -ip u turskom jeziku može biti u korelaciji sa finitnim (jednostavnim ili osnovnim i složenim glagolskim vremenima) i infinitnim glagolskim oblicima (participi, glagolske imenice, gerundi i glagolski načini.) Također, u primjerima se može vidjeti da gerund na -ip u turskom jeziku ima isto značenje u rečenici kao navedeni glagolski oblici.

Tokom istraživanja gerunda na -ip u književnim djelima spisateljice savremene turske književnosti, İpek Ongun, uočeno je da njena upotreba gerunda na -ip prelazi u stil njenog pisanja. Od svih navedenih glagolskih oblika sa kojima gerund na -ip u turskom jeziku može biti u kongruenciji, spisateljica İpek Ongun najviše koristi participe koji u korelaciji sa gerundom na -ip prelaze u „poimeničene“.

Kroz navedene primjere iz različitih književnih djela smo se upoznali sa glagolskom formom koja u našem jeziku ne postoji, a koja u turskom jeziku može imati isto značenje kao gramatički oblik kojem prethodi.

8. Literatura

1. Ay, Özgür, *Türkiye Türkçesi ağızlarında fiil çekimi*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2009.
2. Aydemir, İ., „Türkiye Türkçesinde zarf-fiil cümlelerinde sözcük sıralaması üzerine“, u: *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, br. 1/11, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2015, od 227 do 233.
3. Bajraktarević, Fehim, *Osnovi turske gramatike*, Naučna knjiga, Beograd, 1962.
4. Bayraktar, Nesrin, *Türkçede fiilimsiler*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2004.
5. Coşkun, V., „Türk lehçelerinde zaman kavramı -p zarf-fiil eki“, u: *Türk Dünyası*, br.7, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2015., str. 173 do 192.
6. Čaušević, Ekrem, *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1996.
7. Čaušević, Ekrem, „Adverbijalizacija u turskom jeziku“, u: *Prilozi za orijentalnu filologiju*, br. 46, Orijentalni institut, Sarajevo, 1997.
8. Čaušević, Ekrem, *Ustroj, sintaksa i semantika infinitnih glagolskih oblika u turskom jeziku – Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*, Ibis grafika, Zagreb, 2018.
9. Đinđić, Slavoljub, *Udžbenik turskog jezika*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2012.
10. Đinđić, S., Teodosijević, M., Tanasković, D., *Türkçe-Sırpça sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1997.
11. Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., *Gramatika bosanskog jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000.
12. Kononov, A.N., *Grammatika sovremennogo turetskogo literaturnogo yazika*, Izdatelstvo akademii nauk SSSR, Moskva-Leningrad, 1956.
13. Tahsin, Banguoğlu, *Türkçenin grameri*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2000.